

PROLETAREC

ŠTEV.—NO. 1009.

CHICAGO, ILL., 13. JANUARJA (JANUARY 13), 1927.

LETO—VOL. XXII.

VSEBINA.

ČLANKI.

Borahovo sredstvo proti korupciji.
"V imenu Boga za petrolej in rude".
Kedaj so Slovenci "wonderful people"?
"Radnikova" demagogija.
Drug za drugim (Ivan Molek v spomin Ivanu Grilcu).
Odmevi na odmeve v Clevelandu.
Upodobljajoča umetnost med nami in drugog (J. Oven).
Slovenska narodna banka (J. Siskovich).
"Daily Worker" se preseli v New York

IZ NAŠEGA GIBANJA.

Waukegan v delavskih bojih ne dela izjeme.
Novi odbor kluba J. S. Z. v Collinwoodu.

"Razvalina življenja" na sheboyganskem odru.
Veselica kluba JSZ. v Springfieldu.
Konferenca JSZ. v Bridgeportu dosegla velik uspeh.
Društvo "Slovenski dom" vabi na zabavo.
Nov odbor kluba št. 45 JSZ. v Waukeganu.
Popravek iz Power Pointa.
Iz upravnštva.

RAZNO.

Divji plameni, povest, Tone Seliškar.
Vščipci.
Slovenski del. dom v Collinwoodu.
Premembe v hrvatskem novinstvu v Chicagu.
Samomor rojaka.
Drama "Zlatarjevo zlato" na čikaškem odru.

Entered as second-class matter December 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Published by Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba (Jugoslav Workmen's Publishing Co.) Izhaja vsak četrtrek. Published Every Thursday. Naročnina (Subscription Rates): United States and Canada za vse leto (per year) \$3.00, pol leta (half year) \$1.75; Foreign Countries, za leto (per year) \$3.50; pol leta (half year) \$2.00.
Address: PROLETAREC, 3639 W. 26th St., Chicago, Ill. — Telephone: ROCKWELL 2864.

Ali čitate? — Koliko? — Kaj?

SKORO vsakdo, ki deluje med našim ljudstvom na prosvetnem polju in na polju razrednega boja, se pritožuje, da tisoči in tisoči slovenskih delavcev čitajo zelo malo, mnogi nič, in skoro vsi površno. Čitajo, brez da bi prebavili kar čitajo. Za članke in razprave, ki se tičejo znanosti, nimajo nagnenja. Trdovratno se upirajo celo političnim člankom, v katerih se razpravlja o vsakodnevnih problemih delavskega ljudstva.

"Dajte nam novic!"

"Dajte nam lepih povesti!"

To sta dve glavni želji večine med ameriškimi Slovenci, ki kaj čita. Listi ki izhajajo radi businessa, prinaša gradivo kakršnega ljudje "hočejo". Ne vprašajo, ali je slabo čtivo, slabe povesti, površno pobrane novice itd. čitateljem v kvar ali v korist — kajti njihov edini namen je business. Ogromna večina listov izhaja radi businessa, to je, kakor je trgovina samo trgovina, tako tudi taki listi niso nič drugega kakor trgovina.

Ako bi bilo businessko časopisje tako vzgojevalno kot ni, bi ne imeli toliko drhalskih vzgledov kot jih imamo (v tej deželi razni prize-fights, komercializiran baseball, football, sprejem rumunske kraljice, pogreb Rudolfa Valentina, norenje za angleškim prestolonaslednikom itd.).

V resnici vzgojevalni so samo tisti listi, ki ne izhajajo radi profita ampak z edinim namenom širiti prosveto. In prav taki listi imajo najtežji boj za obstanek, ker ne dajejo ljudstvu "tisto kar ono hoče", in ker nimajo gmotne podpore privatnih interesov kakor jo ima businessko časopisje.

"Proletarec" je bil pred 22. leti ustanovljen z edinim namenom, širiti luč resnice in razredno zavest med jugoslovansko delavstvo v Ameriki. Temu namenu služi od vsega začetka. "Proletarec" je bil ustanovljen ker je bil potreben in izhaja, ker je potreben.

Potreben je ljudstvu — našemu delavstvu, ki ga razni protiljudski interesi varajo na vseh koncih in krajih. Eni ga varajo gmotno, drugi duševno, in oboji delajo roka v roki. Ker delujejo prikrito, pod maskami, jih ljudstvo ne more spoznati. Sposobno pa je da jih spozna, ako čita liste kot je "Proletarec". Širite ga!

PROLETAREC

Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 1009.

CHICAGO, ILL., 13. JANUARJA (JANUARY 13), 1927.

LETO—VOL. XXII.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

BORAHOVO SREDSTVO PROTI KORUPCIJI.

Senator William E. Borah je dne 6. januarja pred članstvom neke organizacije v Washingtonu, katere namen je "čistiti" ameriško politiko, dejal, da gre politično življenje te dežele skozi brezprimerno korupcijo. Zgražal se je nad kupljenimi zakonodajalci, nad velikanskimi prispevkami kapitalistov republikanski in demokratični stranki in njenim posameznim kandidatom.

"Ako dobi kak posamezen kandidat republikanske ali demokratične stranke veliko gnotno podporo v kampanjskem boju od tega ali onega milijonarja," je dejal senator Borah, "ga obsojamo v javnosti, grozimo mu odvzeti sedež v slučaju izvolitve, in uvajamo preiskave. Toda če isti bogataši prispevajo stotisočake in milijone direktno v kampanjski fond republikanske ali demokratične stranke, gledamo stvar s čisto drugega vidika."

Borah je poudarjal, da so taki kampanjski prispevki v vsakem slučaju negovanje korupcije, pa bili prispevani v kampanjski fond posameznika ali pa stranke. Navajal je primere iz predsedniških volitev l. 1920, ko so bili potrošeni milijoni za primarne volitve v boju med kandidati posameznih kapitalističnih skupin (general Wood, illinoiski "farmer" Frank Lowden itd.)

Borah je nasvetoval tudi zdravilo, ki pa je tako kot vsa zdravila, ki jih predlagajo "progresivci" in napolprogresivci za ozdravljenje ameriške "politike". Njegov nasvet namreč je, naj se privatnikom prepove denarno podpirati kandidate katerekoli stranke; niti ne bi smeli prispevati direktno v kampanjski fond strank. Politične stranke so po Borahovem mnenju deli vladnega sistema, zato bi morala njihove kampanjske stroške v volilnih bojih pokriti država. Kongres bi npr. na kak sedaj še nepojasnen način določil, katere stranke v tej deželi smatra za stranke, potem pa bi dovolil demokratom recimo pet, in republikancem sedem milijonov dolarjev v kampanjski fond. Če bi imeli večino v zbornici demokratje, bi se prej navedene številke zaobrnilo. Socialistične stranke bi sedanjemu kongresu najbrž ne hotel priznati za "napolvladno" telo in ne bi dobila nikake vsote od države za kampanjske stroške, posamezniki pa

bi jih ji ne smeli dati. Tak sistem bi bil zelo idealen za kapitalistične stranke. Borah ima s svojim nasvetom edini namen odpraviti kupovanje kandidatov in strank, ali kakor se moti vsak dober človek v kapitalističnih strankah ki noče videti vzrokov ampak gleda le posledice vzrokov, tako se moti tudi Borah. Ameriško politično življenje gre skozi brezprimerno korupcijo, kakor naglašata senator iz Iowe, in šlo bo, dokler bodo ljudje kakor so Borah in drugi mislili, da je njihovo mesto v kapitalističnih strankah. Če bi država prevzela kampanjske stroške demokratične in republikanske stranke, ne bi bilo nič manj korupcije in ljudstvu ne bi bilo prav nič pomagano, pač pa tistim kapitalističnim interesom, ki vzdržujejo obe stranki. Obe sta kapitalistični in to ostaneta.

Borah priznava, da so predsedniški kandidati obeh starih strank kupljeni. Priznava, da ima marsikak senator in kongresnik sedež samo po zaslugi stotisočakov kake kapitalistične skupine. On misli, da bo potem, ko bi jim financirala volilne kampanje država, bolje, da bi prišli poštenjši ljudje v zakonodaje. A je v zmoti. Časopisje je v rokah istih interesov, ki kontrolirajo demokratično in republikansko stranko. Tudi vsa druga sredstva, ki se jih more vpotrebati v agitaciji in za propagando, so pod njihovo oblastjo, npr. radio, filmska industrija, cerkve itd.

Progresivci ki delujejo v kapitalističnih strankah, ne bodo očistili ne demokratične in ne republikanske stranke korupcije, kajti korupcija je svojstvo kapitalistične uredbe in ameriškega kapitalizma še posebno.

Vse kar se progresivci v stanju izvojevati, so preiskave, in to šele potem, ko so tatvine že izvršene. Npr. v teapotskem slučaju, v zadevi bolniške oskrbe veteranov, ki so bili pohabljeni v svetovni bojni, v slučaju zaplembe nemških tovarov in patentov v tej deželi v času vojne, itd. Ameriško ljudstvo plačuje za te preiskave ogromne vsote, ki mu niso na noben način povrnjene, kajti malokateri krivec je kaznovan, ukradenih vsot pa njim ni treba vračati.

Dokler bodo progresivci, med katere pa se Borah ne prišteva, kajti on je svoje vrste progresivec, gledali samo posledice in PODPIRALI

VZROKE, dotlej v Zedinjenih državah ne bo govora o ozdravljenju politike, ki gre skozi "brezprimerno korupcijo".

Kar ameriško ljudstvo rabi, je stranka ki bo stranka POŠTENJA, to pa more biti le, ako je PROTI PRIVATNEMU GRABEŠTVU, PROTI IZKORIŠČANJU in s tem PROTI KAPITALISTIČNI EKONOMSKI UREDBI.

Socialistična stranka je taka stranka. Toda dokler bodo delavci in progresivci tiščali v kapitalistične stranke, da jih "ozdravijo", bo brezprimerna korupcija ostala in socialistična stranka ne bo imela moči, da se ji uspešno postavi v bran. Jasno je kot dan, da je v tej deželi faktično samo ena kapitalistična stranka, ki deluje za ZAVAJANJE LJUDSTVA pod dvema imeni, in ko enkrat tisti ki so proti korupciji in proti kapitalistični politiki to resnico dobera spoznajo, bodo tudi spoznali, da je njihovo mesto v stranki s socialističnim programom in v nobeni drugi.

"V imenu Boga za petrolej in rude".

Predsednik Coolidge je na naslov Mehike svečano izjavil, da kadar ameriška vlada prizna kako vlado, ne pomeni to priznanje zgolj formalnost, ampak precej več.

To grožnjo je izrekel z ozirom na ameriško intervencijo v Nikaragvi.

Ameriški interesi so v imenu civilizacije, v imenu Krista, olja in rude, postavili za predsednika Nikaragve nekega Diaza, ki je bil preje uslužben kot agent ene večje newyorške firme, katera posluje v Nikaragvi. Legalen predsednik Nikaragve je liberallec (torej ne boljševik!) Juan Sacasa. Njegove čete so premagovale kupljene čete predsednika Diaza, in tedaj, ko so bili ameriški interesi v nevarnosti, so bili v Nikaragvo nagloma poslane ameriške čete, katere so zasedle vse važnejše strateške postojanke in nastopile v prilog predsednika, katerega je priznala ameriška vlada.

Mehika je prišla tudi tukaj v spor z nevidno vlado na Wall Streetu, katere vidna oblika je administracija v Washingtonu. Mehška vlada je priznala Juan Sacasa za predsednika Nikaragve, in tedaj je ameriški državni tajnik Kellogg zagrozil Mehiki, da Zedinjene države ne bodo trpele mehiškega vmešavanja v notranje zadeve Nikaragve. Če Mehika prizna vlado ki je izraz večine ljudstva, je to "vmešavanje", če pa ameriška vlada prizna predsednika katerega je ljudstvu Nikaragve usilila s svojim denarjem in svojim orožjem in če njemu v prilog izkrca ameriške čete da zatro legalno vlado — tedaj to ni vmešavanje.

Čudna, naravnost barbarska je logika ameriškega kapitalizma.

Mornarica Zedinjenih držav je sedaj koncentrirana ob obrežju Nikaragve, vsak hip pripravljena, da zaplove proti mehiškemu obrežju, ako pride povelje.

Senator Borah, ki je načelnik senatnega odseka za zunanje zadeve, pravi, da tako povelje lahko pride vsak čas. In če pride, bodo ameriški topovi in bajoneti poslani v Mehiko v imenu civilizacije, Krista, reda in miru, in pa da branijo ameriške interese ter življenja Američanov.

Zedinjene države so danes najbolj imperi-
alistična država na svetu. So najbogatejše, z najbolj razvito industrijo, in s političnim sistemom, ki je skoz in skoz kapitalističen. Zedinjene države so edina večja dežela na svetu, v kateri ni nobene močne protikapitalistične stranke, in ta greh bo plačalo ameriško ljudstvo v denarju in s krvjo, in plačalo ga bo ljudstvo drugih dežel. Oziroma, ga že plačuje več let.

Kdo naj brani v tej deželi interese ljudstva Nikaragve, katerega zaslužnijuje s pomočjo prodanih duš ameriški kapitalizem? Kdo naj brani interese mehiškega ljudstva v Mehiki pred grožnjami in ultimati ameriške vlade in ameriškega kapitalističnega časopisja?

Enkrat bo zavel veter, in tedaj bodo vsi, ki se danes tišče strank katere "zmagujejo", ter glasujejo zanje zato ker nočejo metati svojih glasov "proč", spoznali, da so vrgli proč ne samo svoje glasove, ampak dali vso moč največjim sovražnikom ljudskih interesov. Ameriško ljudstvo je tisti faktor, ki je v stanju poraziti ameriški kapitalizem in mu pred tem zastavljati njegovo imperialistično pot.

Kakšen interes ameriškega ljudstva je, da plačuje stroške ki jih povzročuje ameriška okupacija Nikaragve? Dobiček od tega imajo samo trustjani. Ljudstvo plačuje izdatke. Del ameriške mornarice je bil poslan na pomoč onemu ki je že tam v kitajska vodovja, da "opazuje" in da varuje "ameriške" interese. Kitajci se bore za osvoboditev izpod nadvlade ameriškega, angleškega in japonskega kapitalizma. To pa je proti "ameriškim interesom" in zato je treba te interese braniti in storiti vse, da se kitajskemu, kakor mehiškemu ljudstvu zapre pota do ekonomske in politične osvoboditve. In enako je treba preprečiti ljudstvu v Nikaragvi, da si ne izbere vlade kakršno samo hoče, ampak vlado, kakršno hočejo v imenu Boga, petroleja in rude ameriški velebankirji in drugi kapitalisti.

Ali je vaš klub aktiven?

Ali ima vaša naselbina socialističen klub? Ali je aktiven v delavski politiki? Ali deluje tudi na prosvetnem polju? Klubi JSZ. so barometer aktivnosti našega delavstva v naselbinah. Poročajte o vsem klubovem delu in o drugem kar se dogaja v javnem življenju naselbine v "Proletarca".

Odmevi na odmeve v Clevelandu.

Anton Garden.

(Nadaljevanje.)

V zadnjem članku sem podal nekoliko pregleda o "nestrankarski" taktiki Ameriške delavske federacije, toda samo nekoliko, kajti tudi če bi hotel naštevati le najvažnejša dejstva iz te zgrešenosti ameriškega strokovno organiziranega delavstva, bi zahtevalo celo vrsto člankov.

Ko se človek pri tem spomni grozovite korupcije v ameriškem javnem življenju, ko čita dan za dnem o graftu, v katerega so zapleteni nešteti "palitišni" v najnižjih pa do najvišjega urada, je prisiljen, da se čudi — ameriškega delavstvu.

Nepojmljivo je, da vzlic tej brezmejni nepoštenosti v strankah ameriškega kapitalizma še vedno vztraja v njih.

Velik del ljudstva se vsaj od daleč zaveda te tragičnosti. Na dneve volitev ostaja doma. To je en znak politične brezbrčnosti. Drugi znak je nepoučenost, v kateri se nahaja sedaj še pretežni del ljudstva te dežele. Glasuje po navodilu. Tudi ta drugi del se jezi nad korupcijo, toda glasuje zanj v vsakih volitvah. Zavedeno je, in zavaja ga toliko različnih faktorjev, v službi privatnih interesov, da si ne more pomagati. Zapeljano je tako zelo, da se brani spoznanja.

Ako človek nekoliko pozna politične katastrofe in njihove mnogotere privlačnosti, katere vplivajo posebno na manjše voditelje strokovnih unij, si prihrani precej čudenja in razočaranja. Večina teh odbornikov, oziroma unijskih voditeljev, pripada po mišljenju (ako je beseda "po mišljenju" na mestu) demokratski ali pa republikanski stranki. Prvi precej več kakor drugi, dasi so "progresivci" večinoma pristali republikanske stranke. Ker so odborniki demokratje ali pa republikanci, se logično tudi delavstvo drži "nestrankarske" politične akcije — pravilnejše, dvostrankarske politične taktike. A tudi dvostrankarska je le do gotove meje. Npr., delavska federacija mesta Cincinnati je poznana kot torišče republikanskih političarjev; to je, politiki republikanske stranke so ob enem odborniki unij. Ker je temu tako, indorsirajo v imenu unij kandidate republikanske stranke in jih proglasijo za "prijatelje delavstva". Na drugi strani pa je ohajska delavska federacija pod kontrolo demokratskih politikov, ki so v volilnih kampanjah večinoma zavzemajo za demokratsko stranko; tako imamo skoro v vsaki volilni kampanji vsepovsod sledečo sliko: odborniki gotove unije, ali mnogih unij, indorsirajo kandidate republikanske stranke. V kampanjski literaturi trdijo, da so ti kandidati prijatelji delavstva, medtem ko so

demokratski "sovražniki delavstva". A kakor republikanski, imajo tudi demokratski kandidati indorsiranja, in celo precej več kakor republikanski. In demokratska kampanjska literatura zatrjuje, da so kandidati republikanske stranke v službi trustov, da so sovražniki ljudskih interesov in podobno.

V kampanji za predsedniške volitve l. 1924 so večinoma vsi važnejši odborniki strokovnih unij pod pritiskom javnega mnenja med delavstvom indorsirali za predsedniškega kandidata R. M. LaFolletta. Nekateri so to storili z velikim obotavljanjem in neodkritosrčno, kar so tudi pokazali. John Lewis, predsednik unije premogarjev, je indorsiral Coolidge in ga nazval za "prijatelja delavstva". Za Coolidge je agitiralo poleg Lewisa precej drugih "manjvažnih" delavskih (?) voditeljev. Za demokratskega predsedniškega kandidata so delovali razni odborniki newyorških unij in v večji ali manjši meri tudi drugje.

V New Yorku tamanitje (politična organizacija demokratske stranke) popolnoma dominirajo centralno delavsko federacijo. Ker so torej njeni voditelji demokratje, so lojalni demokratski stranki. Da se to lojalnost bolj utrdi, ima predsednik delavske federacije mesta New York službo v mestnem uradu s plačo pet tisoč dolarjev na leto; te službe in plače nima toliko radi dela ki ga opravlja za mesto, pač pa zato, da drži centralno unijsko zvezo "safe" za Tammany Hall.

Politična korupcija je veliko bolj razširjena med odborniki lokalnih unij kot pa med voditelji takoimenovanih mednarodnih unij. Dasi se v radikalnejših krogih pogostoma poudarja, da so vsi unijski voditelji "kruki", je med njimi vendarle mnogo poštenjakov, ki so povsem značajni in so v delavskem gibanju več radi gibanja samega kot pa vsled materialistično egoističnih namenov.

Uspehi "nestrankarske" politične akcije ameriškega delavstva so ničevni. Sempatam je sposobno izsiliti od kapitalističnih strank gotove koncesije, in to smatrajo za "uspeh". Dejstvo je, da bi kapitalistične stranke dale še večje koncesije, RESNIČNE koncesije, če bi delavstvo nastopalo "STRANKARSKO", to je, V SVOJI STRANKI ZA SVOJE INTERESE. Kar dobe od kapitalističnih strank sedaj, so samo drobtine, podane na krožniku. Zedinjene države so poznane kot dežela z najslabšimi socialnimi zakoni. Vse industrialne dežele imajo boljše. Edino večjega pomena so nekateri odškodninski zakoni, katerim danes tudi kapitalistični interesi ne nasprotujejo, ker se je izkazalo, da služijo — taki kot so — njim in delavstvu. Z vsemi silami pa nasprotujejo predlogom, katerih namen je protektirati otroke pred prevelikim izkoriščanjem v industriji. Enako nasproti so bili vsaki predlogi, ki je določevala minimalno plačo za ženske.

Vzlic velikemu bobnenju o uspešnosti "ne-strankarske" politične akcije, katero slavi večina unijskih voditeljev, mnogo "progresivnih" listov in ne malo kapitalistov, se ameriško delavstvo danes nahaja v kritičnejšem položaju kot kedaj v preteklosti. Legalnih pravic ima le toliko v kolikor je fizično močno, da jih izvojuje. Sodne prepovedi (*injunctions*), ki se vedno bolj množe, ogrožajo ne samo legitimno delovanje strokovnih unijskih, temveč celo njihov obstanek.

"Nestransarska" politična akcija ne nudi delavstvu nobene moči za odpor proti propagandi za odprto delavnico, pač pa funkcionira v prilog ameriškega kapitalizmu. V industrialnih bojih so "delavski prijatelji" (republikanski in demokratski politiki, ki so bili izvoljeni v politične urade s pomočjo indorsiranja in agitacije od strani unijskega delavstva), ako ne direktno na strani plutokracije, pa popolnoma "nevtralni". Izjeme so zelo redke. In če se tu pa tam izvojuje kako kongresno preiskavo tega ali onega industrialnega spora, tedaj "delavski prijatelji" zaeno z drugimi svojimi kolegi poskrbe, da se nanjo kmalu pozabi, in zbornica ne sklone ničesar v prilog prizadega delavstva. Preiskave so največkrat zato, da se z njimi tolaži "javno mnenje". Unijski in podobni "delavski" voditelji, ki so ob enem agitatorji demokratske ali republikanske stranke, pa te jasne resnice vseeno ne morejo, ali pa nočejo videti. Najbrž se ji boje pogledati v obraz. Branijo se spoznanja vsled interesov demokratske in republikanske stranke, katerima pripadajo.

Ako so "naša priporočila" v "Enakopravnosti" bazirala na teoriji, da je v korist delavstva ako si v obstoječi politični situaciji izbere izmed dveh manjše zlo, pomeni to isto kot taktika unijskih voditeljev, ki pravi, "nagradi prijatelja in kaznuj sovražnika". Najmilejši izraz za to je samoprevara. Kdor tako taktiko zagovarja in jo podpira, s tem fakično, četudi morda nehote, podpira anarhijo v ameriški politiki in nadvse gnusno korupcijo, da o podpiranju ameriške plutokracije niti ne govorim.

Za vsakega mislečega delavca, ki zna misliti kot delavec, je jasno, da taktika A. F. of L. v politiki ni koristna delavstvu niti od daleč toliko kakor kapitalizmu. V najboljšem slučaju značijo take "ne-strankarske" metode konservativnost, ki vzlic svojim lepim besedam služi direktno reakciji. "E." si je pod lepodonečim imenom "progresivnosti" poslužila v prošli volilni kampanji taktike, ki ni ne delavska, niti progresivna. V teh člankih je bilo navedenih že toliko dejstev v potrditev te resnice, da so nadaljna nepotrebna. Potrebno je še, da se poda nekaj misli z ozirom na to polemiko, kar se zgodi v prihodnjem članku.

(Konec prihodnjč.)

DRUG ZA DRUGIM . . .

Umrlemu prijatelju napisal Ivan Molek.

DRUG za drugim legajo v grob pijonirji našega miselnega preporoda v Ameriki, pijonirji slovenskega proletarskega gibanja. Zadnji teden, dne 6. januarja, je legel k počitku na Češkem narodnem pokopališču v Chicagu sodrug Ivan Grilec. Mož, ki ni poznal miru, mož, ki je poznal le koristno delo in boj za pravično delavsko stvar, je — žal prezgodaj — našel mir, ki nam je vsem zapisan z rojstvom.

Naša mlajša generacija in novejši priseljenci niso poznali Grileca. Iz naše javnosti se je umaknil pred dobrimi šestnajstimi leti. Njegovo udejstvovanje med slovenskimi proletarci v Ameriki datira od leta 1900 do 1910. To je bila doba našega preporoda, tista sijajna doba, v kateri so ameriško-slovenski delavci rebeljantno krenili svojo pot in ustanovili svojo razredno organizacijo, svoj lastni tisk in druge svoje ustanove, ki so bile izključno njihove.

Ivan Grilec je sicer delal še pred letom 1900. Kot ljubitelj prosvete in napredka je rad pomagal povsod, kjer je videl kaj kulturne koristi za svoje rojake. Najaktivnejši je pa bil v letu 1907. Takrat smo slovenski socialisti spoznali, da nam mesečno glasilo ne zadostuje in začeli smo kampanjo za tednik. Bilo je entuzijastično gibanje. Po naselbinah so kar goreli kresovi navdušenja. Mnogi sodrugi, ki že počivajo, so pisali uredništvu okorajžljiva pisma: Dajte nam tednik! "Proletarec" mora biti tednik! Potem dobimo polje za agitacijo . . .

Dobro se še spominjam seje socialističnega kluba, ki se je vršila v stari Polačekovi dvorani na Blue Island ave. med 18. in 17. ulico. Bilo je v jeseni 1907. Navzočih je bilo okrog dvajset sodrugov. Tedaj je stopil v dvorano mož majhne postave, širokih pleč in živih rjavih oči. To je bil Ivan Grilec. Prej ga nisem poznal. Ni bil še član organizacije in nihče ga ni povabil, ker nihče ni pričakoval njegove pomoči. Nekaj let pred tistem ga ni bilo med Slovence. Ivan pa ni bil prav nič v zadregi, ker se je sam povabil na sejo. Poln ognja, ki je odseval iz njegovega vročega temperamenta, je povedal, da je pripravljen sodelovati za ustanovitev socialističnega tednika in dati ves svoj prosti čas ter gnotna sredstva, kar jih premore, v ta namen. Njegove odkritosrčne besede so presenetile in navdušile sodruge, ki so seveda z veseljem sprejeli njegovo ponudbo.

Organizirano je bilo delniško podjetje, Jugoslovanska delavska tiskovna družba, in Ivan Grilec je bil prvi predsednik družbe. Sodrugi, ki so takrat orali ledino, se lahko spominjajo, kako trda so bila pota "Proletarca" prvi dve leti; koliko je bilo legalnih sitnosti z inkorpora-

cijo, skakanja in letanja od Petra do Pavla ter boja z nasprotniki, ki so hoteli za vsako ceno pokopati list. Ali šlo je. Šlo je, ker je peščica sodrugov in med temi Grilec, vztrajala kot jeklo. Grilec je tiste dni žrtvoval marsikatero uro s sejami, z nabiranjem naročnikov in s prodajanjem delnic. Najhujša kriza je prišla v jeseni leta 1908. Le za las je manjkalo, da ni "Proletarec" propadel. Tiskarna nam je odpovedala tiskanje, če ne poravnamo dela dolga. Z eno številko smo morali izostati in na pošti smo rekli, da je "urednik bolan". To je bilo za časa velike finančne in industrijske krize, ko je osem mesecev počivalo vse delo po Ameriki. Naši delavci so bili brez zaslužka in denarja ni bilo od nikoder. Kdor je imel denar v banki, ga ni mogel dvigniti.

List smo rešili s tem, da smo mu skrčili format in urednik ter upravnik sta bila odstavljena. To se pravi: odstavljena sta bila od borne plače, toda delala sta še znanprej brezplačno. Ta usoda je zadela mene in Ivana Medena, dobro dušo, ki je že deset let v grobu. Meden je imel sijajno plačo — šest dolarjev na teden, jaz pa še enkrat toliko, celih dvanajst. Pa kaj plače! To je bila postranska stvar. Da se je le živelo za silo. Glavno je bilo, da se ohrani list. Tri leta po tistem smo delali za list zastonj. Uredniško delo smo si razdelili trije. Pisali smo doma ob večerih in kadar je kdo imel čas — časa je pa bilo dovolj v veliki brezposlici. Meden je odšel za delom in treba je bilo iskati brezplačnega upravnika. Ta posel je prevzel Grilec. Dolge mesece je opravljal to delo, gospodaril pri listu, terjal naročnike, iskal oglase in pisal optimistična pisma v vse kraje dežele zastopnikom, pozivajoč jih na agitiranje — sam pa je nosil najbolj pesimističen obraz med vsemi, če ni bilo toliko odziva kolikor ga je pričakoval.

Ivan Grilec se pa ni brigal le za gospodarsko stran "Proletarca". Pisal je tudi vzpodbudne agitatorične članke. Še več. Bil je literarni delavec. Spisal in priobčil je nekaj kratkih črtic, ki se odlikujejo po krepkem slogu in izraziti socialistični tendenci. Ako bo kdo kdaj sestavljal pregled naših skromnih literarnih drobtin v Ameriki, ne sme pozabiti na Grileca.

Prišlo pa je, da se je Grilec ločil od nas. Oseben prepir, ki je naša kronična bolezen, katera je že veliko škodila našemu pokretu. Marsikdo med nami izlahka prenese take prepire: kmalu pozabi in vse je dobro. Vsak pa nima te dobre lastnosti. Grilec je imel to slabost, da je bil nagle jeze, in če se mu je kdo zameril, mu ni nikdar več odpustil. Bila je seja, padla je beseda in padla druga — in konec. Grilec je oddal knjige in odšel za vselej. Za seboj je podrl vse mostove. Ni pa pustil stranke. Prestopil je k nemški organizaciji. Svojim principom je ostal zvest. Dolgo let ga ni bilo med nas. Šele zadnje čase se je začel po malem zanimati za plo-

dove svojega nekdanjega dela. Posetil je nekatere naše dramske predstave. Zadnjo spomlad, ko so bili uprizorjeni Cankarjevi "Hlapci", sem ga po dolgih letih zopet videl v naši sredi. Bil je dobre volje. Rekel mi je, da je z igro zelo zadovoljen. Kakšna izprememba po poldrugem desetletju! Njegovi gosti črni lasje so bili pobeljeni, postava je pa bila še vedno krepka in iz oči je še sijal stari ogenj. Od tedaj ga nisem več videl, niti ga ne bom nikdar več.

Te skromne vrstice niso povedale vsega. Ne morejo. Mož, ki bi bil lahko še dolgo živel — umrl je v 56. letu — je v par letih svoje aktivnosti med nami storil več za našo socialistično stvar kakor marsikdo, ki "dela" — večjidel s tem, da samo zabavlja — eno generacijo življenja. Da, tistih par let je bilo zelo plodovitih. Takrat je bil Ivan Grilec naš, delal je z nami, njegovo delo pa še živi in bo živelo, dokler bo živel v Združenih državah zadnji Slovenec, ki bo mislil in čutil socialistično.

Ivan! Ko smo te izgubili, nam je bilo hudo. Zdaj pa, ko so te izgubili vsi tvoji, ki so te spoštovali in ljubili, nam je še hujše. Svetal ti spomin!

Kedaj so tudi Slovenci "wonderful people"?

Ameriški politikanti, ki vladajo v demokratski in republikanski stranki, so z vsemi "žavbami namazani" ljudje. Kako lepo govorijo na shodih, kadar iščejo prijateljstva in zaslombe. Kako radodarni so z obljubami v volilnih kampanjah! Kandidatje ene in iste stranke so za prohibicijo in proti, za omiljenje naseljeniške postave in proti, za vsako stvar in proti vsaki stvari. In prav vsi so proti "bogatašem" in za ljudstvo. Ni ga, ki ne bi znal na shodih govoriti radikalno, ako se mu zdi potrebno. "Politikanstvo" je v tej deželi poseben ameriški poklic.

Zelo prijazni so napram tujerodcem. Kako znajo hvaliti Nemce in jih poviševati nad vse druge narode, kadar so med njimi. Še pred nekaj leti so jih blatili in jih šteli med divjake, med Hune. Kako lepo se izražajo o Poljakihi! Krasne govorance so že spustili v zrak o temu ljudstvu, "ki je pokazalo toliko bojovite sile, ki se je osvobodilo izpod treh cesarstev in si zgradilo mogočno državo." Kadar so med Irči, med Italijani, Čehi itd., hvalijo vsake po enakem kopitu. Tudi "Avstrijce" v jugoslovanskih kolonijah so hvalili. "Avstrijci" v Jolietu, Calumetu, v železnem okrožju Minnesote in marsikje drugje so bili deležni velikih pohval. Celotno "Krainarji" so jih dobili nekaj. Dokler bodo v Ameriki naselbine tujerodnih državljanov, toliko časa bomo imeli take pohvale, s katerimi se meče ljudstvu pesek v oči.

Dne 1. januarja je bil v Collinwoodu, O., otvorjen novi Slovenski delavski dom. Na otvoritveni slavnosti so govorili tudi mestni politiki, ki upravljajo Cleveland. Eni teh političnih prvakov, ki niso niti od daleč simpatičarji kakršnegakoli delavskega gibanja, so Hopkins, Hatton in Sulzmann. Prišli so na slavnost, ne iz ljubezni do Slovencev, ne iz prijateljstva do delavstva, ampak vsled "politike", vsled ljubezni do ljudskih glasov, in pa, ker je navada, da se vsako važnejšo stvarbo v vsakem mestu smatra za napredek ne le te ali one skupine, ampak celote. O tej slavnosti je poročal v Enakopravnosti z dne 3. januarja L. F. Truger. O omenjenih treh pravi:

"Ne bilo bi pravično, če bi ne omenil sledeči pogovor med Hopkinsom, Hattonom in Sulzmannom, ki se je pričel, ko so društveni zastopniki polagali kuverte z darom na mizo.

Mr. Hopkins: (ko je pregledal obraze navzočih): — "Poglejte te ljudi v dvorani! Ali niso to izraz prave čistoče in moškega dostojanstva."

Prof. Hatton: "Da, mislim in trdim, da so Slovenci zelo naobraženi in da stoje v ospredju med vsemi tujezemci".

Mr. Sulzmann: Jaz poznam te ljudi dolgo vrsto let in čislam jih zelo visoko tako njih nadarjenost, kakor tudi njih vztrajnost. Le pogledjte, kako nosijo denar razni zastopniki društev?"

Mr. Hopkins: "Vse kar morem reči je, da so to čudoviti ljudje. Wonderful people, indeed!"

Ta pomenek pač kaže, v koliko smemo biti Slovenci ponosni na svojo vzajemnost in vztrajnost! To bi nam moralo biti v vzpodbudo, da še naprej delujemo v isti smeri s podvojeno silo, da postanemo odločujoč faktor tudi politično."

Trugerjev komentar je, da bi moral biti tak pogovor med odličnjaki clevelandske politične mašinerije, ki deluje v prilog privatnih interesov, nam v spodbudo, da še naprej delujemo v ISTI SMERI s PODVOJENO SILO, da postanemo odločujoč faktor tudi POLITIČNO. Prečitajte pazno ta stavek, in preudarite, ako misli pisec delavsko ali Hopkinsovo-Hattonovo-Sulzmannovo politiko.

V clevelandskem mestnem svetu je med drugimi Peter Witt, znan progresivec, ki ga tisti med našimi rojaki v metropoli kateri žele da postanemo "odločujoč političen faktor" niso povabili. Ali morda zato ne, ker je progresivec in ne "vprizarja" pogovorov kakor je prej omenjeni? S stališča zavednega delavstva sta na otvoritveni slavnosti govorila le V. Cainkar, predsednik SNPJ. in pa Matt Petrovich, zastopnik kluba št. 49 JSZ. Poročevalec "E." je omenil prvega s par besedami, drugega pa je izpustil, najbrž tudi namenoma, medtem ko je politikom kapitalističnih interesov posvetil precejšen kosček kolone.

Ni še tako dolgo, ko so clevelandski listi zapisali precej hudih besed na rovaš naselbine, v kateri je bil otvorjen delavski dom. Lojze Pirc je takrat pisal, da ga je sram, ko vidi, kako so-

dijo Amerikanci o nas. Sedaj pa kar naenkrat tako laskava mnenja.

Trije politiki se pogovarjajo v navzočnosti "poročevalca", zato da jih sliši in zabeleži njihova mnenja o Slovencih.

"Wonderful people, indeed."

"Mr." Pirc bi dodal: So is your old man.

"Radnikova" demagogija ali povest o raju in peklju.

"Radnik", ki se nahaja v težki borbi da se vzdrži kot dnevnik, prinaša od časa do časa "proglase" odbora svoje sekcije, ali pa proglose, ki jih dobiva iz Ruthenbergovega urada. V izdaji z dne 8. januarja je priobčil apel na pristase, da naj širijo komunistične liste. Podpisan je odbor jugoslovanske sekcije W. P. Takoj v uvodu se omenja sovjetsko Rusijo, ki se dviga in procvita, "medtem ko se v kapitalističnih deželah delavci in kmetje nahajajo v bedi pod udarci belega terorja in reakcije. Ponížani so do nevrjetne stopnje. Njihov položaj je vsaki dan slabši. Brezposelnost, predolge delovne ure, nizke plače, najslabši delovni pogoji, politične svobodščine pogažene, . . ." to so stvari, ki jih našteva "Radnik" v svojem apelu za več naročnikov in več novcev.

Slikati situacijo, kakor da je v eni deželi raj, in v vseh v drugih pekel, je morda prijetno tistim ki verujejo ne da bi potipali. Uredniki, ki take apele pišejo, prav gotovo ne verujejo vsega kar so napisali v tistem pozivu za ohranitev "Radnika" in "Daily Workerja". Vedo pa, da je lažje in uspešnejše apelirati na sentimente kakor na razum. Poleg tega so oni veliko sposobnejši demagogirati kakor razumno misliti. V "Workers Monthly", ki je uradno glasilo W. P., so članki o "skrajnih levičarjih" in frazoloemih, in bilo bi koristno, če bi jih čitali tudi "Radnikovi" uredniki.

Vsled takih "apelov" so pred nekaj leti ustvarili med slovenskimi in hrvatskimi delavci precejšnjo manijo za izseljevanje v Rusijo. "Tam bomo svobodni in preskrbljeni", in "Radnik" jim je pisal velike pozdrave in slavospeve. Ko so prišli v Rusijo, so mu pridno pošiljali dopise, potem pa so postajali dopisi redkejši in redkejši. Vsi ki so se mogli vrniti nazaj, so se vrnili in so danes večinoma veliki protivniki sovjetske unije, oziroma njenega sistema. Kateri niso mogli v to deželo, so se vrnili v — Jugoslavijo. Eni so menda še v Rusiji, a ne pišejo več. Tisti ki so prišli nazaj in pogledajo včas v "Radnik" in bero da je v Rusiji raj, druge pa en sam ogromen pekel, karakterizirajo tako pisavo z besedo "blufarji". Če bi "Radnik" in ostali komunistični listi bili opreznější v hvalisanjih, bi sovjetski uniji koristili, tako pa ji škodujejo, in to zato, da sebi koristijo.

TONE SELIŠKAR:

DIVJI PLAMENI.

Socialni roman.

(Nadaljevanje.)

II.

Abram jè slonel pri mizi in se je zamislil v praznoto, ki je zagospodarila v njegovem domu po ženini smrti. In ko mu je bilo mučno od tihote in tesnobe, je spregovoril in Pavla ga je poslušala.

— Trideset let sva živela skupaj z ženo. Veliko let, sedaj pa je ni več. Ali si žalostna, Pavla?

— Žalostna sem.

Ko se je zmračilo, se je pričel pripravljati na delo. Imel je nočno službo ta mesec v šestem rovu. Obul si je težke škornje in strgano delavno obleko. Kos kruha mu je zavila Pavla v papir in mu ga stlačila v žep. Nabasala mu je še kratko pipo, ki jo je prižgal predno je odšel v zemljo. Potem se je žalostno nasmehnil svoji ubogi edinki, ki je stala pred njim kakor poosebljen izraz velike zapuščenosti.

Hudo mu je bilo. Pograbilo ga je za srce in stopil je k nji ves izmučen v očetovski bolesti. Stisnil jo je k sebi in ovila se ga je kakor dete.

— Oče, kako je to hudo!

Tako sta bila objéta dokaj časa sredi tega siromaštva, ki ju je obdajalo. Žarnica je obsvetljevala skoro prazen prostor med štirimi stenami, na katerih je viselo nekaj loncev in ponvic in ob kateri je stala dolga miza in klop.

Abram, ki je le malokdaj pokazal svoje genotje in ravnotako Pavla, ki je bila vendar njegova hči, sta se začudila temu svojemu početju, ki ga nista bila vajena. To je tako pri večini trpečega ljudstva. Ne pokaže svoje notranjosti do vseh nežnih občutij, v srcu pa je mehak in dober, najsibo njegova govorica še tako trda.

Abram je rudaril že od štirinajstega leta pa do sedaj, sam, potem z ženo in otroci, ki jih je bilo petero. In je prepotoval s svojim težkim bremenom sila dolgo pot in je počival v trpljenju v Leobnu, v Hambornu, v Ameriki in zopet potem v Idriji, v Trbovljah — in sedaj že nekaj let v tem kraju. Trije sinovi so v Nemčiji, eno izmed punc je pokopal v Leobnu — Pavlo najmlajšo pa je sedaj negoval ob svojem srcu, ki je bilo veliko in prostorno za ljubezen do edinke in za vse svoje sodruge, ob katerih je živel in umiral. Velika postava tega bradatega rudarja je bila veličastna, kadar je stal med njimi.

V Nemčiji je spoznal socializem, in to naziranje je razširjeval v domovini s tako vnemo in

s tako vero, da je postal voditelj svojih prijateljev. Pošten in pravičen je vodil delavstvo proti kapitalizmu. Toda tega naziranja ni sprejel preje, dokler ga ni do dobrega spoznal. Mnogo je bral, sam se je izobraževal in velika delavska prosvetna organizacija, ki je delovala v tem kraju, je bila njegovo delo. Pavla pa je bila povsem njegova hči.

Skozi večer je zasikal turoben glas centralne sirene.

— Iti bo treba, je dejal Abram in se je oprostil njenih rok.

— Lahko noč, je vzdihnila Pavla in ga je spremila do vrat. Šla je v sobo, kakršnih je bilo veliko število v delavskih kasarnah. Močno pa so se razlikovale te sobe med seboj. Nekatere so bile mrtvašnice, druge zopet skladišča slamnic, smrdeča po potu in vinu in tudi mnoge so bile snažne in lepo opremljene z najpreprostejšimi sredstvi. Ponajvečkrat pa so bile obljudene do zadnjega kotička s številno družino, premnogokrat še s tujimi sostanovalci. Pogostokrat pa sta se stiskali v enem samem stanovanju dve družini. Družba je bila skopa za delavce kakor so vse družbe in ni zidala stanovanjskih hiš.

Mnoge teh stavb so bile razdeljene v vse polno majhnih lukenj in so imele nekatere kar skupna ognjišča za posamezna nadstropja v veži, kjer so se gnetle ženske in vreščale, se prepirale in obmetavale z grdimi psovskami. Otroci so se pojali po vežah, po stopnicah, se skriivali in kričali, se pretepali in lasali, stikali po velikanskih smetiščih za hišami in metali v prešernosti prevelike svobode kamenje v lesene drvarnice in kurnice, ki so bile raztresene po dvoriščih, napol podrte od vetra in snega.

In v teh delavskih kasarnah je živelo veliko tisoč ljudi. Med prevladujočimi Slovenci je bilo mnogo Nemcev in Hrvatov — pa tudi Madžari, Italijani in Poljaki so bili med njimi. Še celo Cigani so se prikazali za kratko dobo.

Ali med tem ljudstvom je bilo toliko različnega življenja, da si lahko videl: rudarje, ki so služili svoj kruh za svojo družino, na katero so bili navezani, ki so se ljubili med seboj in ki so si uredili svoje klaverno življenje najbolje, kakor so si pač mogli — videl si pridne in delavne žene, marljiva in lepa dekleta in pridne otroke. Veliko je bilo takih. Videl pa si tudi rudarje, ki so bili nerazsodni, pojmeč življenje po znanem izreku "življenje je samo eno — in to naj bo veselo!" Ti so polnili gostilne in beznice ter javne hiše, peli in popivali v plačilnih dneh, v ostalih pretepali žene in otroke, ki so se po vse dneve klatili po hostah in sadnih vrtovih.

In tako si lahko razločeval med vsemi temi ubogimi prav lahko kaj je dobro in kaj slabo, to se pravi, si lahko razločeval one, ki so se junaško borili za pošteno življenje in one, ki so

omagali pod težo goljufive civilizacije, ki so se potapljali v njenih lažnih dobrotah — v koncesioniranih zastrupljivalnicah in okuževalnicah, zakaj ta ne pozna drugega ko delo in delo. Pij in se napij, samo da izkoplješ kar ti je določenega, stradaj in se valjaj, po blatu, samo da mi daš, kar mi gre po božjih in posvetnih postavah. — — —

Abram je šel po cesti, ki je peljala v dolino. Na pobočjih holmov so se svetlikale jamšarice rudarjev, ki so šli na delo, kakor da bi plavali po zraku duhovi. Posamič in v skupinah so romali po cestah in stezah. Abram se je pridružil glasni gruč, ki ga je sprejela z burnimi vprašanji.

— He, Abram, no kako?

— Bo kaj?

— Kaj ste sklenili?

— Daj, daj, govori, starina!

— Dober večer, sodrugi, je dejal in govoril: Na shod bi prišli popoldne. Zakaj vas ni bilo?

Zamrmrali so in se izgovarjali: Ta je spal, ta je bil v novi krčmi, ki jo ima sodrug Poljanec, drugi je sekal drva, in nekaj jih res ni moglo priti.

— Saj vas je bilo dosti tam. Nič zato, če me ni bilo! je zabrundal paznik Maček, ki je bil zaposlen v istem rovu kakor Abram. Sicer pa itak ne bomo ničesar opravili!

Vsi so potem molče nadaljevali pot — spregovoril je paznik, ki ima dolga ušesa in moker nos. Povečini so to bili ljudje, ki so se s svojo hlapčevsko udanostjo in lakomnostjo prerinili do take službe. Rudarji so jih črtili, četudi so bili marsikateri organizirani v njihovih vrstah, Maček pa je bil velik lopov. Obregnil se je ob Abrama:

— Ni res, sodrug, da niste ničesar opravili?

Ta ga je preslišal in je dejal vsem:

— Prijatelji, premalo zavednosti je v vas!

Če bi vam bilo kaj do tega, da stradate, kakor vedno vpijete, zakaj vam je potem delavska solidarnost deveta briga?

— Saj smo pri stranki, so odgovorili nekateri.

— Saj vas je bilo dosti na shodu, saj vam zaupamo! so pridejali nekateri.

— Toda če hočete stavkati, morate vendar vsi izjaviti svoja mnenja, ne samo nekateri. Saj vendar veste, da je le masa vse in ne poedinici, se je hudoval Abram, dasiravno sam ni bil za to stavko.

Tedaj je prvi v vrsti pritajeno zaklical.

— Tiho! Podgana voha.

(Dalje prihodnjič.)

Zanimiv del "Proletarca" so dopisi. Pristopite v krog naših dopisnikov ter sotrudnikov tudi vi.

Upodobljajoča umetnost med nami in drugod, naša mnenja in naši kritiki.

Joško Oven.

V "Proletarcu" z dne 30. decembra in v 304. številu "Prosvete" sem našel v članku "Ob zaključku razstave Peruškovih slik" tudi kratek opis mojega govora, ki sem ga imel na zaključni dan te razstave.

Ne bi odgovarjal, ker vem, da tisto kar sem povedal še od daleč ni bilo popolno. Ali kritik je stvari hote ali ne hote tako obrnil, da je odgovor potreben.

On piše med drugim: "... Skušal je podati (J. Oven) nekoliko zgodovine o svetovni in naši slovenski umetnosti. Zelo je podcenjeval umetnost iz renesančne dobe, zlasti pa sodobnike Michaelangela, nemške in francoske umetnike, ki so bili ustanovitelji moderne. Duererja, ki je položil temelj bujno vzcveteli umetnosti, ni omenil, dasiravno je ta mož imel največ zaslug v zgodovini umetnosti ter tudi najsilnejši vpliv na umetnike vsega sveta. Modernega El. Greca, impresijonista iz 17. stoletja, ni omenil..."

Kdor me je slišal ve, da to ni resnica. Takoj v začetku govora sem omenil, da ne bom govoril o umetnosti objektivno — prvič ker se kot lajik nisem čutil kompetentnega, in drugič, ker je bil tam slikar-umetnik, ki je sam govoril o umetnosti. Moj govor torej ni bil drugega kakor kratek oris zgodovine umetnosti. Ko me je Perušek vprašal če hočem govoriti, je bila njegova želja, da naj bova kratka v svojih predmetih.

Absolutno zavračam trditve, da sem podcenjeval Mihaelangela in sploh umetnost iz renesančne dobe. Dejal sem:

"Od začetka kristjanstva do renesance ni bilo nobenega večjega pojava na polju lepe umetnosti." Omenil sem slike zgodnjih florentinskih, paduanskih, milanskih, nemških in drugih šol. Ideje popolnoma religiozne, barve večinoma zlate, modre in škrlatno rdeče, proporcija in tehnika nepopolna. Vse izraža samo slavo božjo. Ko sem govoril o renesanci sem omenil Mihaelangela kot enega največjih slikarjev in kiparjev, ki je večji kot Rafael, in to ni samo moje mnenje. Ali sem podcenjeval Leonarda de Vinci, ali Correggia, Tinciana, Rubensa Velasqueza Murilla in Rembrandta ter druge velike mojstre, katere sem še omenil?

Pravi, da nisem omenil Duererja in El. Greca.

Če bi hotel omeniti vse velike slikarje in njih dela od renesance do moderne, mi bo prijatelj K. pač priznal, da bi to vzelo malo več kot pol ure časa. Veliko pretirana pa je trditev, da je Albert Duerer imel najsilnejši vpliv na umetnike vsega sveta in največ zaslug v zgodovini umetnosti. Duerer je bil resnično eden največjih nemških slikarjev pred in za reformacijo, poznan je svetu, ni pa res, da je imel najsilnejši vpliv na umetnike vsega sveta. Coterill pravi v "History of Art.":

"As was the case with others and still greater artist, Duerer left behind no notable successors. The only German of the late fifteenth and sixteenth centuries whom, considering the limitations of my choice, I shall be able to add to my list, can scarcely be said to have belonged to his school, although they have been inspired to some extent by his work. They are Gruenwald, the two Gromach and Hans Holbein the Younger."

Lahko bi naštel še druge vire.

Res je, da je Dominik Theotocopulas, ali bolj znan pod imenom El. Greco, ki je bil sloveč slikar, zašel nevede v impresionizem. Toda največji eksponent zgodnjega realizma in impresionizma je bil Velasquez, katerega sem omenil.

Če sem trdil, da je vladala tudi v renesanci religiozna tendenca, je to pač resnica. Saj so bili papeži vendar največji mecen tedanje umetnosti. Ali je potrebno naštet dokaze — ali je potrebno, da naštejemo slučaje persekucije Mihaelangela, ali pa Petra Torrigiana, ki je poginil v ječi?

Upton Sinclair je v svoji knjigi "Mammonart" mnogo povedal o umetnosti in "umetnosti".

Dejal sem, da je bila upodobljajoča umetnost tedaj v glavnem cerkvena umetnost. Nisem pa dejal, da zato ker je bila cerkvena, ni bila umetnost. Nikdar ni noben kristjan vstopal v cerkev z večjo pobožnostjo kot sem stopal jaz v pariški Louvre, kjer sem prebil dneve med velikimi mojstri renesance, ne kot človek ki vse razume, ampak kot navaden človek, ki ljubi umetnost in jo skuša razumeti.

Nadalje pravi: "Neumestno je našim priprostim ljudem, ki sprejmejo takorekoč vse za resnico, govoriti, da Slovenci pred Šubico in Jakopičem nismo imeli umetnikov. Dejstvo je, da smo jih imeli, večje in med svetom priznane."

Ali sem to trdil? Če me moji slabi možgani ne varajo, sem rekel, da pred Šubico med Slovenci ni bilo večje umetnosti. Jakopiča sem omenil šele z njegovim paviljonom.

To trdim še danes. Pred očetom in brati Šubici nismo beležili veliko na polju umetnosti med Slovenci.

Katere pa misli prijatelj K.? Imeli smo cerkvene slikarje in tu ali tam se je kdo dvignil malo višje, npr. Matevž Langus. Ivan Wolf (Payer — 1825—84) je bil sodobnik Štefana Šubica, cerkvenega slikarja in portretista, očeta bratov Šubicov. Wolf je bil zelo talentiran slikar. Pri njemu sta se učila Jurij in Janez Šubice. Da, imamo sinove našega naroda, če že hočemo tako govoriti, ki so zanesli umetnost v tujino, kot Štefan Dolinar (1784—1845), in F. Kavčič (1762—1828), ali ti sinovi niso imeli nič slovenskega razun imena.

Če se bi hoteli narodno navduševati za vse Slovence ki so delovali in se proslavili v tujini, in ki niso imeli nobenih stikov ne s slovenskim narodom, njegovo kulturo in njegovimi tradicijami, bi bilo žalostno za naš narod. Priznam pa, da je precej takih Slovencev, ki so si zgradili v tujini sloves.

Anton Aškerc je dejal ob priliki umetniške razstave v Ljubljani ("Ljubljanski Zvon" 1909):

"Pevce je Slovenec dober, in godba je njegova strast. Četudi nismo še ustvarili mnogoštevilnih simfonij in opernih del, je vendar naša pesem povsod priljubljena, doma in pri tujcih.

Samo upodobljajoče umetnosti slovenski svet do najnovejšega časa sploh ni poznal in bali smo se, da zatone tudi tekoče stoletje ne da bi nas blagoslovile muze slikarstva in kiparstva. Med slikami ki dičijo strope in stene naših cerkev je pač marsikatero delo slovenske roke. Tudi slutimo, da jih je v valovih tujinstva utonilo precejšnje število naših umetnikov —"

Nadalje omenja tedaj že umrle Šubice, ki so med prvimi povzdignili upodobljajočo umetnost med Slovenci.

Kritik dobro ve, da nisem govoril niti mislil govoriti na zaključni dan Peruškove razstave o sloven-

ski umetnosti. Omenil sem Šubice in Jakopiča mimogrede, in pa Groharja, kateri se mi zdi tako soroden Perušku. Če bi bil hotel omeniti vsaj nekatere, bi bil omenil med starejšimi Tomca, Ogrina, Grileca; in potem — Petkovšek, Vesel, Germ, Jama, Koželj, Strnen, Repič, Vaupotič, Ažbe in drugi. Tudi kiparjev imamo lepo število — toda vse to je mlada slovenska umetnost, ki sega malo več kot pol stoletja nazaj.

Prijatelj K. je v svojem poročilu zgrešil precej tudi smisel Peruškovega govora. Potem ko se je zahvalil SNPJ. in njenim odbornikom, je rekel Perušek:

"Moderna ustvarjajoča umetnost sloni na psihologiji in filozofiji. To mora razumeti umetnik poleg narave, in izražanja barv."

S tem je povedal umetnik Perušek jedro in smisel moderne umetnosti.

Slovenska narodna banka.

Petintrideset tisoč Slovencev živi v Clevelandu, v mestu, ki slovi kot druga največja slovenska metropola na svetu. Vzporedno s številom je rastlo tudi naše gospodarsko utrjevanje. Ustanovili smo si lastne domove in trgovine, društva in jednote, pevske zборе in dramska društva, čitalnice in telovadna društva, privatne slovenske banke in Slovenski narodni dom! Trideset let smo vse to gradili, in sedaj, ko smo nakupili milijone, nimamo svojega zavoda, ki bi posloval s tem denarjem v splošno ljudsko korist! Nekateri posamezniki so se visoko povzpeli na gospodarskem polju; mi kot narod do danes pa le na kulturnem in družabnem, ako spregledamo naše jednote. Čas je, da se utrdimo kot narod tudi na gospodarskem polju! To pa nas privede do resnega bavljenja z vprašanjem naše bodoče SLOVENSKE NARODNE BANKE.

Če imamo svoj lastni Narodni Dom v Clevelandu, zakaj bi ne smeli imeti tudi lastno SLOVENSKO NARODNO BANKO? Če imamo lahko milijone denarnega prometa z lokalno Union Trust Co. in z našimi privatnimi slovenskimi bankami, zakaj bi ga ne imela Slovenska Narodna Banka? Če smo gospodarsko res tako močni, zakaj naj bi ne vporabili to silovito moč v celokupno narodno korist? Ako ustanovimo Slovensko Narodno banko, bomo želi profit VSI mesto tiste male skupince, katera razpolaga z našim denarjem. Naša gospodarska moč je danes koncentrirana v rokah male skupine zasebnikov zato, ker še nismo zedinili in združili svoje orjaške gospodarske sile. Temu lahko takoj odpomoremo, ako nemudoma začnemo z neobhodno potrebnim delom in pospešitvijo, da se čim prej uresniči ideja SLOVENSKE NARODNE BANKE.

Da je ta ideja izvedljiva so nam porok nenavadno uspešne narodne banke drugorodcev v tej deželi. Te uspevajo in vračajo vsestranski dobiček nazaj narodu, ki omogoča njih obstoj in razvoj, ne pa v žepe privatnih oseb. Kljub strogim zakonom nam ne bi bilo težko izposlovati bančno poslovnico. Nobenega dvoma ni, da bi takoj po otvoritvi imela ta banka nad tisoč vlagateljev.

Odkod, koliko in kakšne vlagatelje? Od revčka, ki je začel s hranjenjem prvega dolarja do naših jednot in Slov. nar. doma. Ako udeležimo to banko, tedaj bo težko najti podporno društvo, ki bi ne poslovalo potom te banke, kajti društveni člani sami bi zahtevali, da se njih društvo poslužuje ob vsaki prili-

ki izključno Slovenske Narodne Banke, banka ki bo obstojala v korist društev in njihovih članov. Že danes imamo na stotine in stotine bančnih vlagateljev, ki bi vložili svoj denar v svojo banko. Sčasoma bi pridobili vse tiste milijone, ki so danes vloženi po različnih bančnih oddelkih velike Union Trust Co. Močni bi postali — da, neodvisni! Narod bi diktiral kako in kaj mesto skupine, Narodova pest bi postala močna. Vsak lastnik kake hišice bi posloval potom naše banke. Kupci hiš istotako. Posojalo bi se vsemu narodu, vsakemu poedincu, da si pomaga do hišice. Banka bi tudi pošiljala denar v stari kraj in poslovala z ondotnimi zanesljivimi bankami. Samo s tem bi se prihranilo posameznikom na tisoče in tisoče dolarjev vsako leto, kajti denar bi se pošiljalo po najdostopnejši minimalni ceni.

Slovenska narodna banka bi v teku časa osredotočila našo gospodarsko moč. Delila bi jo med vse. Poslovni jezik bo slovenski, izvzemši slučajev kjer zakon zahteva drugače. Vsi bi bili pred njo enakovredni in enakopravni. Posledice vsega tega bi bila velikanska letna korist, ki bi se merila v dolarjih in v zadovoljnosti vsega naroda.

In kdo je poklican, da se bavi in reši to idejo kakor hitro mogoče? Nihče drugi kot SLOVENSKI NADONI DOM v Clevelandu! V tej narodni korporaciji je že danes združen glavni del naroda. Da, v to korporacijo so interesirani skoro vsi Slovenci v Clevelandu ne samo moralno, pač pa tudi gmotno. In ta Dom ima kot nalašč za to pripravljen kos zemljišča. V mislih imam vogal E. 65. ceste in St. Clair. Tam bo treba zidati, ako hočemo, da bo pročelje Doma lično in nam v čast.

Čas beži; podvzeti bo treba vse potrebne korake, da se ta ideja o Slovenski Narodni Banki čim prej udeleži. Zbuditi se moramo in spoznati kje je naša prava narodna moč in vsesplošna korist. Zamuditi ne smemo ne ene prilike več. Banko že davno potrebujemo. Če je še nimamo, pomeni, da je naša dolžnost, da zanesemo to idejo na delniško sejo Slovenskega narodnega doma, ter da delujemo na vse kriplje, da se bodoči direktorij zavzame, da takoj gre na delo, da uresniči to idejo. Glavno razmotrivanje te delniške seje bi moralo biti ravno problem Slovenske Narodne Banke, kajti sedaj je Dom na trdni podlagi in se izplačuje. Potom banke bi mu prihranili v bodočih petih letih najmanj od \$15,000 do \$25,000.

Pod nobenim pogojem pa ne smemo dovoliti, da bi si kaki privatniki osvojili to idejo! Banka mora biti narodna ne samo po imenu, temveč tudi v dejstvu — izvajanju! Clevelandski Slovenci in direktorij Slov. nar. doma morajo strogo gledati na to, da bi omenjen vogal in to podjetje ne prišla v roke zasebnikom, ki bi ne delali za nič drugega kot za svoje privatne interese. Združiti moramo vse sile, da onemogočimo vsak še tako pretkan poskus, da bi kateri začel s kako banko med nami, a med tem pa jih uporabiti v prid in k uresničenju SLOVENSKE NARODNE BANKE.

Ker bo treba idejo obdelati v javnosti do jedra, se bom še oglasil, kakohitro mi bosta prilika in čas dopustila. Do tedaj pa razmišljajte o neobhodni potrebi narodne banke ter pridite na letno delniško sejo S. N. Doma z zahtevo za ustanovitev SLOVENSKE NARODNE BANKE!

Joseph A. Siskovich, direktor S. N. Doma.

“Daily Worker” se preseli v New York.

Komunistični dnevnik “Daily Worker”, ki izhaja v Chicagu, se preseli v New York. To ni njegova prva selitev iz Chicaga v New York in obratno. V Chicagu ima tiskarno, v kateri se tiskajo tudi druge komunistične publikacije. Ko je bila ustanovljena, je članstvo zbralo zanjo nad \$50,000, toda sedaj je last upnikov, kajti “Daily Worker” se ves čas bori z velikim deficitom. Nedavno je izdal apel, v katerem je bilo rečeno, da mora v čimkrajšem času dobiti \$50,000 za ohranitev lista. Dobil je precej tisočakov. Obenem je upravni odbor s strankinimi funkcionarji zaključil, da bo za “Daily Worker” gospodarsko stališče boljše, ako bo izhajal v New Yorku. V New Yorku je socialistična stranka razmeroma močna, zato bo “D. W.” imel več priložnosti za boj (proti socialistom) kakor v Chicagu.

Pri zadnjih volitvah je Workers Party dobila v Chicagu okrog 400 glasov, eselpisti pa kakih 600, na podlagi poročil volilnega urada. Če se pomisli, da izhaja v Chicagu Daily Worker in več drugih komunističnih listov, ter da je tukaj urad Workers (Communist) Party, v katerem dela par ducatov agitatorjev, je to število glasov tako majhno, da so komunisti lahko resnično veseli, kajti tudi druge delavske skupine, vključivši progresivno stranko, jih niso dobile veliko. Komunisti v drugem največjem ameriškem mestu so dosegli svoj cilj. Treba bo graditi na razvalinah znova.

Premembe v hrvatskem novinstvu v Chicagu.

Tomo Cesar je po 1. januarju to leto prevzel tisk “Hrvatski Glasnik” od prejšnjega lastnika I. F. Lupisa. Tiska ga tiskarna Adria.

“Radnik”, hrvatski komunistični dnevnik, ki je bil dosedaj tiskan v tiskarni “Daily Workerja”, se bo po preselitvi slednjega v New York tiskal v tiskarni Adria.

“Novi Svijet”, glasilo Jugoslavenskog Prosvjetnog Saveza, je pričel po 1. januarju izhajati na sedmih namesto na šestih kolonah kot poprej, toda ima zato štiri strani, medtem ko je prej izhajal na osmih. Ta prememba, pravijo izdajatelji, je samo začasna.

Gospodarsko se nahaja v najtežjem položaju “Radnik”, ki pa dobiva več gmotne podpore kot vsi drugi listi skupaj. Od maja prošlo leto do sedaj je dobil okrog dvajset tisoč dolarjev direktne podpore od strani svojih pristašev. Vzlic temu je v dolgu.

Slovenski delavski dom v Collinwoodu.

Med najlepše slovenske dvorane spada Slovenski delavski dom v Collinwoodskem delu slovenske naselbine v Clevelandu.

O tem domu je poslal daljši članek s. Joseph Presterl, ki bo priobčen v prihodnji številki.

Ako vam je naročnina na “Proletarca” potekla, ali ste jo že obnovili?

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

WAUKEGAN V DELAVSKIH BOJIH NE DELA IZJEME.

WAUKEGAN, ILL. — V boju proti unijskemu delavstvu ni to mesto nič boljše, ako ni slabše, kot so druga mesta v Zedinjenih državah. Kot znano, so razne firme v velikih mestih preselile svoje delavnice v manjša mesta, da se prvič umaknejo uniji v velikem mestu, in da dobe v malem mestu lažjo pozicijo za boj proti uniji v slučaju, da se pojavi. Ena industrij, ki raztresa svoje tovarne v malih krajih, je tudi oblačilna. V Waukeganu laštjuje tovarno oblek firma Grannert & Rothschild Clothing Company, ki je imela prejeto tovarno v Chicagu a jo je zaprla, da se umakne uniji. V drugi polovici prošlega leta so se delavci in delavke organizirale v A. C. W. in proglasile stavko. Firma je videla solidarnost delavstva in napravila pogodbo z unijo, toda ni bila v vseh ozirih v prilog unije. Stavkovno vodstvo je sprejelo kar se je v okolščinah dalo največ doseči. A firma ni mirovala. Dne 8. decembra je spor med unijskimi delavci in družbo dobil značaj odprte sovražnosti od strani družbe, in dne 13. decembra je bila proglašena stavka.

Namen kompanije je z izprtljem prisiliti stavkarje na predajo. Zanaša se tudi na pomoč stavkokazov. Ali glavna pomoč so ji sluggerji, ki nastopajo v vlogi redarjev ter preganjajo pikete. Sluggerji služijo tudi za stražo stavkokazom. Kakor povsod, tako se kompanija trudi vposliti policijo in druge lokalne oblastne organe za udušitev stavke tudi tukaj. Ker se jo smatra za lokaliziran boj, se javnost zanjo ne zanima posebno. V takih razmerah je treba pogumnih ljudi, da vztrajajo, in imamo jih, ki resnično vztrajajo. Prodane ljudi, ki stavkokazijo, pa je sram, v strahu so, in se skrivajo kakor vsi ki se zavedajo greha in imajo težko vest. — P.

NOVI ODBOR KLUBA J. S. Z. V COLLINWOODU.

COLLINWOOD, O. — V odbor kluba št. 49 J. S. Z. so bili za leto 1927 izvoljeni sledeči sodrugi:

Joseph Presterl, tajnik-blagajnik; Vinko Coff, zapisnikar; Lovrenc Selak, organizator. Nadzorni odbor: J. Kožel, G. Knafelc, Andrew Božič. Za zastopnike v okrajni organizaciji: John Prudich, Henry Stanich. Dramski odsek: Vinko Coff, Jos. Presterl, Peter Šter. Odbor za čitalnico: Vinko Coff, Max Slanovic, J. Presterl.

Seje kluba se vrše vsako prvo nedeljo v mesecu ob 9. dopoldne v Slovenskem delavskem domu.

MAŠKARADNA VESELICA KLUBA J. S. Z. V SPRINGFIELDU.

SPRINGFIELD, ILL. — Klub št. 47, JSZ. priredi v soboto 29. januarja v Slovenskem narodnem domu veliko maskaradno veselico. To bo ena največjih predpustnih zabav v tej naselbini.

Za tajnika tega kluba (št. 47) je ponovno izvoljen s. Jos. Ovca. — *Poročevalec.*

Konferenca in shod J. S. Z. v Bridgeportu bila velik uspeh.

BRIDGEPORT, O. — Konferenca J. S. Z., ki se je vršila na Novega leta dan v tem mestu, se je udeležilo do dvajset delegatov. Zastopami so bili klubi JSZ. iz naselbin Bridgeport, Glencoe, Maynard in društvo SNPJ. v Blaine, ki pripada Izobraževalni akciji JSZ. Navzočih je bilo poleg zastopnikov tudi nekaj posameznih sodrugov in simpatičarjev našega pokreta. Med udeleženci konference sta bila tudi sodruga J. Posternak, Čeh po rodu, in Fr. Zaitz, urednik Proletarca. Oba sta sodelovala v razpravah. Predsedoval je Nace Žlemberger. Zapisnikar je bil Florian Pišek iz Neffsa. Delegacija je zaključila, da se redne konference vrše vsake tri mesece. Prihodnja bo v začetku aprila. Sklenila je, da se v svrhu povečanja agitacije za razširjenje naših glasil (Proletarec, American Appeal in New Leader) imenuje poleg lokalnih še posebnega zastopnika, ki bo agitiral za Proletarca in druge naše liste. Ta mandat je sprejel sodrug Kovach iz Blaina. On je ob enem organizator v odboru tukajšnje konference. Za tajnika je bil izvoljen Nace Žlemberger. Ob pričetku seje je predsednik dejal, da smo s smrtjo sodruga E. V. Debsa izgubili največjega ameriškega socialista, zato pa je naša dolžnost, da delamo mi toliko bolj za program in cilje, ki jih ima naša stranka. V znak spoštovanja do velikega pokojnika so vstali vsi člani konference s svojih sedežev.

Ime organizacije tukajšnjih klubov je: "Konferenca klubov JSZ. in društev Izobraževalne akcije JSZ. v vzhodnem Ohiju in W. Virginiji."

Prva konferenca JSZ. v tem kraju je bila organizirana na zborovanju v poletju l. 1913 v Bridgeportu. Sklicatelj je bil pokojni Jože Matko s sodelovanjem tedanjega kluba št. 11 v Bridgeportu (Boydsvillu). Vršilo se je samo eno zborovanje.

Na novoletni dan v letu v katerega smo ravnokar vstopili, pa je bila reorganizirana; uverjeni smo, da ta ni bila zadnja.

Popoldne 1. januarja, po konferenci, se je vršil shod v isti dvorani, na katerem je govoril Frank Zaitz. Predsednik shoda je bil N. Žlemberger. S kratkimi nagovori so nastopili sodrugi Bradley, tajnik kluba v Blaine, J. Snoy, tajnik kluba v Bridgeportu, in pa predsednik shoda. Vprašanj na govornika ni bilo, dasi je predsednik shoda pozival navzoče, da ako ima kdo kako vprašanje na govornika, naj se brez skrbi oglasi.

Vstopnina na shod je bila 50c za osebo. Vstopnice so bile veljavne potem tudi zvečer za veselico, ki sta jo priredila kluba v Bridgeportu in Blaine.

Vpoštevajoč okolščine, in pa, da vreme v tem času ni prikladno za prihajanje na priredbe v eno naselbino iz okoliških, je bil poset shoda in veselice zvečer zelo dober.

Moralni in gmotni uspeh je bil večji kot so sklicatelji pričakovali. Razveseljivo je, da so sodrugi in sodruginje tako pridno delale in da se je vsa priredba izvršila v najlepšem redu. Pomagala je tudi mladina — sinovi in hčerke naših sodrugov.

Klubi tega okrožja so po organiziranju ohijske konference JSZ. l. 1924 pripadali nji, toda jim ni bilo

lahko pošiljati zastopstva na njena zborovanja, ako so se vršila v oddaljenem kraju. Zato je bilo na enem prejšnjih zborovanj sklenjeno, da se ustanovi za klube v vzhodnem Ohiju, kjer so naselbine naših premogarjev, posebna konferenčna organizacija; radi slabih delavskih razmer, ki so trajale dolge mesece po premogovnem okrožju tega kraja, se je z ustanovnim zborom čakalo, in končno je bil sklican za dne 1. januarja 1927, kot omenjeno. Navzoči so bili: za klub št. 2, Glencoe, O., Nace Žlemberger; za klub št. 11, Bridgeport, John Vovko, Frank Blatnik, Frank Vočko, Louis Gorenz, Martin Kos, Jack Klančnik, Domijan Bradač; za klub št. 26, Neffs, Florian Pišek; za klub št. 189, Blaine, A. M. Bradley, Frank Garm, Frank Kovach; za klub št. 123, Maynard, Andy Zlatoper, Joe Milavec, Leo Bregar, John Zabaunik, John Slanovec; za dr. št. 333, SNPJ., Blaine, Louis Zupančič. To društvo pripada Izobraževalni akciji JSZ. — P.

(Zapisnik te konference bo priobčen v prihodnji številki. — Ured.)

DRUŠTVO "SLOVENSKI DOM" S. N. P. J. V CHICAGU VABI NA DOMAČO ZABAVO.

CHICAGO, ILL. — Naravno je, da si mora človek privoščiti včas tudi malo zabave, čeprav je delavcem mnogokrat težko misliti na razvedrilo. Tarejo jih preveč druge skrbi. In ravno zato je potrebno, da se večkrat snidemo in se malo razvedrilo ter porazgovorimo še o čem drugem in ne samo o vsakodnevnih skrbih.

Društvo "Slovenski Dom" št. 86 SNPJ. priredi v soboto 15. januarja domačo zabavo v mali dvorani na 1457 Clybourn Ave. (kakih 50 korakov južno od Ogden Blvd.) Vstopnina je samo 35c za osebo. Ta zabava je namenjena članstvu društva in vsem prijateljem; komur je za pravo domačo zabavo, bo v soboto 15. januarja gotovo v našem krogu.

Zabava bo, kot pove že naslov dvorane, to pot na "North Side". Ker imajo rojaki v drugih delih tega mesta redkokešaj priliko priti med nas, jim jo nudimo s to prireditvijo. Društvo "Slovenski Dom" vam je poznano in daje tudi v tem slučaju popolno garancijo, da bo ta njegova domača zabava resnično zabava in da bo postrežba najboljša. — Pripravljali odbor.

"RAZVALINA ŽIVLJENJA" NA SHEBOYGANSKEM ODRU.

SHEBOYGAN WIS. — V nedeljo 16. januarja bo imela naše občinstvo priliko videti na odru znano Finžgarjevo dramo v treh dejanjih, "Razvalina življenja". Vprizori jo dramski odsek kluba št. 235 JSZ.

Ta igra prikazuje življenje na kmetih v naši domovini, kjer se je gledalo na zakone bolj z denarnega

kot kakega drugega stališča. V imenu dote in gruntov so kmetje s pomočjo raznih mešetarjev ženili svoje sinove in hčere. Hčer ni smela vzeti fanta, ki je bil po volji njenega srca, četudi jo je ljubil, ako so ji v imenu grunta, v imenu dote, njiv in gozdov izbrali drugega. Tisočere in stotisočere romance so bile razrušene. Nesrečni zakoni so bili posledica.

"Razvalina življenja" je vsakemu lahko umljiva drama. Ne prezrite redke prilike, kajti igre v naši naselbini niso pogoste. Predstava se prične ob 7:30 zvečer v Fludernikovi dvorani, 835 Indiana Ave.

Joseph Krafnz.

NOVI ODBOR KLUBA ŠT. 45, J. S. Z. V WAUKEGANU.

WAUKEGAN, ILL. — V odbor kluba št. 45 JSZ. so bili na decemberski seji izvoljeni: Martin Judnich, tajnik; John Gantar, blagajnik; Rudolf Skala, zapisnikar; Anton Vičič, organizator; Louis Kužnik in John Malovašič sta člana nadzornega odbora.

Zastopništvo "Proletarca" je namesto Frances Zakovšek prevzel John Malovašič, stanujoč na 845 McAlister Ave. Sodrugi John Malovašič je star šele 20 let in je najbrž najmlajši zastopnik "Proletarca".

DRAMA "ZLATARJEVO ZLATO" NA ČIKAŠKEM ODRU.

V nedeljo 16. januarja ob 2. popoldne vprizori Jugoslavensko Prosvjetno Udruženje v dvorani ČSPS. petdejsko dramo "Zlatarjevo zlato", prirejena po romanu istega imena, katerega je spisal znani hrvatski književnik Avgust Šenoa. V igri nastopi okrog 40 oseb. Prememb je sedem. Igro samo bo vprizoril pod avspicijo omenjenega udruženja Radnički Dramatski Zbor "Nada", ki je del J. P. S. Pred igro bo Geo. Kužović predaval o Šenou kot književniku. Po igri bo prosta zabava in ples. Vstopnina v predprodaji je 75c, pri blagajni dolar.

Vstopnice se dobe pri članih in v lokalu Udruženja na 1345 W. 18th St.

POPRAVEK K DOPISU IZ POWER POINTA.

V dopisu iz Power Pointa, Ohio, je bila narejena pomota glede novega odbora kluba št. 9 JSZ. V klubov nadzorni odbor sta bili izvoljeni Mary Bogatay in Frances Bergant, ne pa Frances in Mary Bergant, kot je bilo pomotoma priobčeno.

SODRUGOM IN SOMISLJENIKOM V COLLINWOODU.

Seja kluba št. 49 JSZ. se vrše vsake prvo nedeljo v mesecu ob 9. dopoldan v Kunčičevi dvorani, Waterloo Rd. Vse tiste ki simpatizirajo z našim gibanjem vabimo v naš krogi. Sodrugi, agitirajte za pojačanje kluba! Udeležujte se redno sej, kajti agilnost organizacije je odvisna od agilnosti članov. — TAJNIK.

TKALCI

drama v petih dejanjih, spisal Gerhart Hauptman.

V Chicagu jo v nedeljo 30. januarja

vprizori

dramski odsek kluba št. 1, J. S. Z.

Predstava bo v dvorani Č. S. P. S. Vstopnina 75c.

IZ UPRAVNIŠTVA.

Ali se bo agitacija zastopnikov in prijateljev Proletarca, ki je dobila tako razveseljiv zamah, nadaljevala? Pisma in naročnine, ki jih je upravništvo prejelo v teh dneh, dokazujejo, da še poživlja z vsakim tednom. Pretekli teden so poslali zastopniki 60 naročnin. Tisti naročniki, kateri obnavljajo naročnino direktno, tukaj niso všteti. Proletarec že več let ni dobival toliko naročnin kakor zadnjih par mesecev. Na zastopnike, kateri v tej podvojeni agitaciji še niso pričeli s sodelovanjem, apeliramo, da stopijo v vrsto in pripomorejo, da bo Proletarec beležil še več kot sto naročnin v vsakem izkazu. S tem boste omogočili povečati vse številke lista in ne samo dve na mesec.

* * *

Ako bi priobčili vsa pisma ki so vredna da bi jih omenili bi vzelo precej kolon v Proletarcu. Omenjamo jih toliko, v kolikor nam prostor v listu dopušča. Tiste, katerih pisem ne moremo priobčiti v tej številki prosimo, da nam to oprostite. Dopisujte mnogo, kajti upravništvo želi, da so agitatorji z listovo upravo v čim tesnejših zvezah.

* * *

Največje presenečenje upravništvu je povzročil prošli teden s. J. Radelj, West Allis, Wis., ki je poslal nič manj kot 13 naročnin, skoro vse celoletne, in med njimi precej novih. V zadnjem izkazu je bil zastopan z 10. naročninami. To pomeni, da je dobil v kratkem času 23 naročnin. Sodrug Radelj še ni zadovoljen in pravi, da bo skušal dobiti listu tudi nekaj oglasov.

* * *

Sodrug Debevc, Sheboygan, Wis., ki je eden izmed najbolj aktivnih sodrugov in zastopnikov Proletarca, piše: "Pošiljam 6 naročnin na naš list, med temi eno novo. Ker nismo Rockefellerji, ne moremo poslati listu dividend, ki jih dele ob Novem letu korporacije svojim delničarjem. Pač pa pošiljam listu za novoletno darilo eno novo celoletno naročnino. Upam, da bo še mnogo takih darovalcev v naših vrstah. Vsak zastopnik in na-

ročnik naj pošlje listu v tem letu enega novega naročnika, pa bomo lahko povečali vse številke v mesecu." Pismo zaključuje: "Srečno in uspešno leto 1927 želita Proletarcu sheboyganska zastopnika . . ."

* * *

Pismo s. A. Cizeja iz Clintona, Ind., ima tole kratko vsebino: "Pošiljam Proletarcu novoletno darilo in mu želim v letu 1927 mnogo novih naročnikov. To moje darilo je vsota \$8, katero sem v praznikih nabral listu v podporo."

* * *

Sodrug A. Šular, Gross, Kans., je v rubriki "Agitatorji na delu" zastopan precej pogosto. On ni samo velik prijatelj Proletarca, pač pa tudi njegov agilen zastopnik. V pismu pravi: "Šest naročnin, kateret pošiljam, naj veljajo Proletarcu kot novoletno voščilo. Ob prvi priliki se bom podal na agitacijo po okoliških naselbinah in upam, da ne bo brez uspeha."

* * *

Iz Universalisa, Ind., piše s. F. Juvan med drugim: "Na božični večer je imelo tukajšnje dr. SNPJ. veselico. Zabavali smo se izvrstno stari kakor mladi. V tem razpoloženju sem šel malo okrog in rezultat je \$7.35 Proletarcu v podporo. Vsem prispevateljem hvala." V naslednjem pismu, ki smo ga prejeli od s. Juvana, so bile priložene tri naročnine.

* * *

Zastopnik John Kobal, Johnstown, Pa., pravi, da od agitacije ne odneha. Poslal je zopet dve novi naročnini. Proletarec je v Johnstownu in okolici precej razširjen, toda John Kobal se je zavzel, da ga še bolj razširi. Pri tem delu mu želimo veliko uspeha, obenem pa kooperacije od naročnikov in zastopnikov.

* * *

Sodrug Seiz, Forest City, Pa., je nov zastopnik Proletarca. Sporoča nam: "Vaše pismo in vse zastopniške listine prejel. Kot moj skromni začetek in uspeh je bil, da sem dobil tri nove naročnike." Začetek sodruga Seiza ni skromen, pač pa dober.

* * *

Nedavno smo priobčili v tej koloni pismo John Lamutha iz Detroita. Zadnji teden se je zopet oglasil in

PLESNO VESELICO

—priredi—

Društvo "Slovenski Dom" št. 86, SNPJ.

v soboto 15. januarja na 1457 Clybourn Ave.,
CHICAGO, ILL.

Začetek ob 7. zvečer.

- - - -

Vstopnina 35c.

Društvo vljudno vabi vse tukajšnje in okoliško občinstvo, da poseti to veselico v čimvečjem številu. Zabave ne bo manjkalo nikomur, in postrežba bo prvovrstna.

poslal eno novo naročnino. Ob enem piše: "Prosim, pošljete mi potrebne listine za zastopništvo Proletarca, ker moja želja je, da ga pomagam širiti z drugimi vred. Storil bom kar bo v moji moči, da se Proletarca razširi, ker v resnici piše v korist in za povzdigo delavstva." Zastopništvo v Detroitu je prevzel tudi John Vitez. Tako nam poroča sodrug Potočnik. Nadalje je pisal iz Detroita po imenik naročnikov s. Šemrov, ker tudi on misli na agitacijo za Proletarca.

Frank Martinjak La Salle, Ill., poroča: "Med prazniki sva se podala z L. Zevnikom nekoliko okrog rojakov, in rezultat je 9 naročnin. Iztirjala sva nekaj poteklih naročnin, obenem pa dobila tudi več novih." Želijo, da bi se ob priliki še podala na agitacijo.

Tudi na zapadu ni Proletarec brez prijateljev, temveč ima aktivne agitatorje in simpatičarje. Eden teh je s. K. Erznosnik, Red Lodge, Mont. V prihodnjem izkazu ga boste videli zopet s šestimi naročninami. Obenem poroča, da je prodal več izvodov knjige "Beg iz teme". Zastopnikom priporočamo, da naj ne bodo nikdar brez literature, kadar gredo na agitacijo.

John Strvašnik, Park City, Utah, je poslal novega naročnika ter \$12.25 listu v podporo, katero je zbral med tamkajšnjim rojaki.

"Ameriški družinski koledar", kateri je že ves razprodan, je dobil tudi letos vsesplošno priznanje. Pisma ki smo jih prejeli so zelo laskava. Naša mlada Amerikanka Miss Hochevar, Pueblo, Colo., piše v angleščini: "Ameriški družinski koledar" smo prejeli. Meni se je zelo dopadla povest "Mačica". Prečitala sem vso, besede, katerih nisem razumela, mi je pa raztolmačila moja mama. Vaša Evelyn May Hochevar."

Sodrug Žerovec, Kenosha, Wis., piše: "Koledarji so že vsi razprodani. Ta knjiga je ljudem zelo priljubljena in se prav lahko prodaja." Enako piše Frank Strumbelj, Aliquippa, Pa. Sodrug Milostnik, Sheboygan, jih je že tretjič naročil. Pravi: Prodajamo jih tako lahko, da nam vsako naročilo takoj poide."

Radi velike zaposlenosti v upravnistvu v preteklih par tednih nismo mogli poslati naročnikom, katerim je naročnina potekla, opominov. Prosim jih, da naj pogledajo na številko v oklepaju poleg naslova, in ako je manjša kakor 1009, pomeni, da je naročnina potekla. Obnovite jo takoj. S tem si boste zasigurali redno dostavljanje lista. Gotovo bi vam bilo žal, ako bi list ustavili, kajti samo povest "Divji plameni", ki je pričela izhajati v zadnji številki Proletarca, je vredna več kakor znaša naročnina.

IGRALCEM, KI NASTOPIJO V DRAMI "TKALCI".

CHICAGO, ILL. — Režiser sporoča igralcem, ki nastopijo v drami "Tkalci", da se vrše vaje na sledeče dneve:

Četrtek 13. januarja, 5., 1. in 2. dejanje.

Ponedeljek 17. januarja, 3., 4. in 5. dejanje.

Po tem datumu bo igra izvajana v celoti, in sicer v dvorani na odru, o datumih in drugem pa bodo igralci še obveščeni.

"Tkalci" so igra, katera zahteva skrbne in pridne vaje od vsakega posameznega igralca, pa če ima še ta-

ko majhno vlogo. Delujmo vsi, da bodo "Tkalci" igra ni boljše kot so navadno naše lažje igre. — P. O.

SAMOMOR ROJAKA.

VIRDEN, ILL. — Dne 2. januarja je bil pokopan rojak Gabriel Čopi, ki si je s samokresom sam pretrgal nit življenja. Bolehal je dolgo na sušici (tuberkulozi) in bil torej obsojen počasnemu, toda sigurnemu umiranju. Silili so ga v zavod za tuberkulozne, katerega pa se je bal, ker je smatral, da tam neozdravljivega človeka kmalu zdravniško umore. Rajše kot da bi mu pospešili smrt drugi, kot je domneval, si je sam nagloma končal rahlo življenje. Bolan je bil že blizu trideset mesecev. Pokojnik je bil član dr. št. 74 SNPJ. in enega nemškega društva. Svoječasno je bil tudi član bivšega kluba JSZ. v Carlinvillu. V Springfieldu zapušča brata in v staremu kraju polubrata. Poročevalec.

PRIREDBA ORGANIZACIJE ŠT. 20 J. S. Z.

CHICAGO, ILL. — Organizacija št. 20, JSZ., ki jo tvorijo srbski sodrugi, priredi v soboto 15. januarja domačo zabavo v svojih prostorih na 2250 Clybourn Ave. Zabava se prične ob 7. zvečer, program ob 8., po programu pa bo zopet prosta zabava in ples.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje soc. kluba št. 27. se vrše dvakrat v mesecu: vsako drugo nedeljo dopoldne in vsako četrto nedeljo popoldne. Seja četrto nedeljo v mesecu je namenjena v glavnem za predavanja in diskuzije. — Sodrugi, prihajajte redno k sejam in pridobite klubu novih članov!

BARETINCIC & HAKY

POGREBNI ZAVOD

324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

ANTON ZORNIK

HERMINIE, PA.

Trgovina z mešanim blagom.

Peči in pralni stroji naša posebnost.

Tel. Irwin 2102—R 2.

Pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORNİ JEDNOTI.

Naročite si dnevnik

"PROSVETA".

List stane za celo leto \$5.00, pol leta pa \$2.50.

Ustanavljajte nova društva. Deset članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:

2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DR. JOHN J. ZAVERTNIK

ZDRAVNIK IN KIRURG

Urad S. Lawndale Ave., vogal W. 26th St.

Stan 2316 S. Millard Ave., Chicago, Ill.

Tel. na domu Lawndale 6707, v uradu Crawford 2212-2213

Uradne ure: Od 2 do 4 pop., in od 6 do 8 zvečer.

✠ VŠČIPCI. ✠

KAJ BO, KAJ BO...

Člani Hrvatske Bratske Zajednice se jeze, če ne dobe vse podpore in pravijo, da se pri SNPJ. bolj pravični. Člani SNPJ. pa obratno trdijo, da je HBZ. boljša v nakazovanju podpor. Odborniki HBZ. si belijo glave, kajti prihodnji izredni asessment v bolniški sklad bo treba plačati, in ne kot zadnjič, ko so ga vzeli iz rezervnega fonda. — *Pittsburška cekarica.*

NAPREDEK V PITTSBURGHU.

V Pittsburghu smo napredni po starem, pijemo novo vino in govorimo, kako je bilo njega dni. — *Pittsburška cekarica.*

POLITIKA.

Slovenski delavski dom v Collinwoodu je nepolitična korporacija. Otvoritvena slavnost pa je imela precej političnega značaja, kar so dokazovali npr. mili nam gostje kot so bili Hopkins, Hatton, Sulzmann, Mihelich itd. Le dva govornika sta se direktno ozrla in govorila o stvareh, katerim pravimo delavske v razrednem pomenu besede. To sta bila V. Cainkar in Matt Petrovich. Drugi je imel na razpolago za govor le nekaj minut, prvi pa malo več. Težko je Slovencem igrati politiko, ako ni vsaj kolikor toliko prijazna oni, ki jo vodijo vodilni mestni možje. — *Pik.*

KRIV SEM, KRIV SEM!

Mea culpa, mea culpa —

Toliko sem jih pozabil, slikarjev in kolajnarjev namreč. In zmerom sem čul o mladi slovenski umetnosti. — Kako se je že pisal tisti slavní umetnik, ki

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebščin kot regalij, prekoramnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih za stav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali američanskih, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

je uvekovečil slovensko ime na papeževem dvoru? — O, domislil sem se: Giovanni Schiavone — kajne, kako slovensko se čuje to ime! Še enega velikega Slovenca sem pozabil. Proslavil se je z ilustriranjem nesmrtnega dela slovenske literature, "Pater Malaventura".

Mea culpa... — *J. O.*

NAŠI VELIKANI V TUJINI.

Petőffi, slavni madžarski poet, ki je bil v času vstaje na Ogrskem l. 1848-49 eksekutiran kot revolucionar, je bil rodом Srb. Petrović je bilo njegovo pravo ime. Kot navdušen Jugoslovan kličem: Naš je! Naši zgodovinarji pišejo, da se je nekaj Slovencev povzpelo na stopnjo turških ag in možno je, da je postal kakšen Slovenec tudi paša. — Hura! Hura! — *J. O.*

SLOVENSKI LASTNIKI SLOVENSKEGA LISTA.

Zvonko sporoča, da je "Glas Svobode" zopet v popolnoma slovenskih rokah. Če to pomeni, da je v njegovih rokah, je to toliko kot da se je list zapisal gotovi smrti. — *P. P.*

KAJ JE REAKCIJA.

ODGOVOR ŠT. 2.

Reakcija je to, kar počno ameriški komunisti.

Frank Mivšek COAL, COKE AND
WOOD. GRAVEL.

Waukegan, Ill.

Phone 2726

6% IN VARNO

6% IN VARNO

Zlati bondi na prvo vknjižbo za
na imenitnem prostoru ležečo
lastnino, na prodaj pri nas

**MILLARD
STATE BANK**

3643-3645 WEST 26th STREET

At Millard Avenue

CHICAGO, ILL.

Oglejte si naše varnostne bančne shrambe,
največje na zapadni strani mesta.

BANČNE URE:

V ponedeljek in četrtek od 9. zjutraj do 8. zvečer;
v torek, sredo in petek od 9. zjutraj do 5. popoldne;
v soboto od 9. zjutraj do 3. popoldne.

CAP'S RESTAVRACIJA
IN KAVARNA

L. CAP, lastnik

2609 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Phone Crawford 1382

Pristna in okusna domača jedila.

Cene zmerne.

Postrežba točna.

Kamor se urinejo, povsod je razdor. Vsaka delavska organizacija, v katero se zarinejo kot črvi, oslabi in se obrne na slabše. Če to, kar počno "komunisti" ni reakcija, tedaj tudi jaz nisem *Johanin sin*.

ODGOVOR ŠT. 3.

Ako troši človek, ki bi lahko delavcem veliko koristil, mednje mnenje, da s socialistično stranko nikoli nič ne bo, da ljudje niso zreli za socializem, in da je diktatura boljša kakor demokracija, pravim, da je on reakcionar in njegovo delovanje znak reakcije.

Jerry Pengov.

TRI UGANKE.

V tridesetih letih, od kar sem na svetu še nisem rešila sledečih treh ugank (in menda jih ne bom še 30 let): Zakaj so katoliški starši toliko nespametni, da silijo nedolžno hčerko poljubovati tolste in suhe roke gospodov duhovnov, ko pa hčerka doraste, pa s poštenim delavcem niti govoriti ne sme?

Druga: Kako to, da morajo otroci v šoli peti slavo raznim očetom republike in jih poviševati med osvoboditelje in največje pravičnike, ko je vendar znano, da so bili nekateri izmed njih največji krivičniki in da so celo priznavali suženjstvo?

Tretja: Zakaj imajo krivični ljudje toliko prednosti, da uživajo vse dobrine življenja, med tem ko pravični delajo in delajo, pa vzlic temu trpe mnogokrat pomankanje? — *Mary Pechnik, Nokomis, Ill.*

VREDNOST DOBREGA DENARJA.

L. 1737 je bil v Granby-ju, Conn., izdan bakren novček, ki je imel na eni strani sliko jelene in napis "Ceni me kakor moreš", na drugi pa tri kladiva, nad njimi krona, in pa besedilo, "Jaz sem dober baker". Trinerjevo grenko vino bi lahko imelo podobna gesla: "Jaz sem dobro

zdravilo. Cenite me po vrednosti ki jo sami pronajdete." S Trinerjevim grenkim vinom je vsakdo zadovoljen. "Dover, Ohio, 14. dec. Trinerjevo grenko vino je zelo dobro zdravilo. Imel sem želodčne nereda dolgo časa, nobena stvar mi ni pomagala, a sedaj se počutim mnogo bolje. Sam Gerber." Ena steklenica \$1.25, vzorčne steklenice pošljemo proti prejemu 15c, ako pišete na Joseph Triner Company, 1333 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. Vaš lekarnar ima tudi Trinerjeve Cold Tablets; poskusite jih, ker so učinkovite. Izborno sredstvo proti revmatizmu in neuralgičnim bolečinam je Trinerjev liniment.

Agitirajte za razširjenje "Proletarca".

RAZLOGI

ZAKAJ BI MORALI POSLOVATI Z NAMI!

Kapital \$1,600,000.00, rezerva \$400,000.00

Imovina \$19,000,000.00

Smo član Federalne Rezerve Banke katere aktiva znaša \$717,423,000.00

Smo pod nadzorstvom državnih organov

Smo pod nadzorstvom Chicago Clearing House

Poštni hranilni oddelek vlaga denar pri nas

Okraj Cook ima vložen denar pri nas

Naša Banka je poznana tukaj in onkraj morja

Radi teh razlogov zasluži naša banka vašo naklonjenost, brez razlike kje stanujete. V vaš prid je, da pričnete pri nas s hranilnim ali čekovnim vlaganjem; da kupite hipoteke (mortgage) ali bonde; da pošiljate denar v stari kraj; da kupite parobrodne listke, ali se poslužite tega zavoda v kateremkoli drugem bančnem poslu.

Drago nam bo, ako stopite z nami v trgovske zveze.

Največja slovanska banka, zgrajena na principu opreznega in iskušenega bankirstva.

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE.

CHICAGO, ILL.

Kupujte pri nas hipotečne bonde, kateri vam bodo prinašali visoke obresti

Največja slovanska banka v Ameriki.